

Практична робота №7

Тема: Форми та системи оплати праці

Мета: Вивчити сутність заробітної плати як форми винагороди за працю, засвоїти основи тарифної системи оплати праці, опанувати методику розрахунку заробітної плати при різних формах та системах оплати праці (погодинній, погодинно-преміальній, прямій відрядній, відрядно-преміальній), навчитися визначати тарифні ставки різних розрядів, розраховувати відрядні розцінки, обчислювати премії та доплати, а також набути практичних навичок планування фонду оплати праці для різних категорій працівників (погодинників та відрядників) з урахуванням умов праці та кваліфікаційного складу персоналу.

Нормування праці. Визначення максимально припустимого часу для виконання конкретної роботи або операції в умовах даного виробництва або мінімально припустимої кількості продукції, що виготовляється в одиницю часу.

Норма часу. Тривалість робочого часу, необхідного для виготовлення одиниці продукції або виконання визначеного обсягу робіт одним працівником.

Норма виробітку. Кількість продукції, що повинна бути виготовлена одним працівником (бригадою) за одиницю часу.

Норма обслуговування. Встановлена норма кількості одиниць устаткування (верстатів, місць, квадратних метрів площі), яка обслуговується одним робітником або бригадою протягом зміни.

Норма чисельності. Необхідна для виконання визначеної роботи чисельність персоналу.

Продуктивність праці. Співвідношення між кількістю виробленої продукції та затратами робочого часу на її виготовлення.

Виробіток. Кількість продукції, що виготовлена за одиницю часу або припадає на одного працівника.

Трудомісткість. Сума усіх витрат праці на виробництво одиниці продукції на даному підприємстві.

Заробітна плата. Грошова винагорода, яка сплачується організацією працівникові за виконану роботу.

Тарифна система. Сукупність нормативів, які забезпечують можливість здійснювати диференціацію та регулювання заробітної платні (зарплатні) різних груп і категорій працівників залежно від якісних характеристик їх праці.

Фонд оплати праці працівників підприємства. Загальна сума витрат на оплату праці працівників підприємства та виплати соціального характеру.

Таблиця 1

Основні формули для розв'язання задач

ПОКАЗНИК	ФОРМУЛА	УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ
1	2	3
Виробіток	$V = \frac{O}{T_{ж}}$	O – обсяг виробництва продукції; $T_{ж}$ – затрати живої праці на випуск відповідного обсягу продукції
Трудомісткість	$T = \frac{T_{ж}}{O}$	O – обсяг виробництва продукції; $T_{ж}$ – затрати живої праці на випуск відповідного обсягу продукції
Тарифні ставки інших розрядів	$C_{p_i} = C_{p_1} \cdot K_i$	C_{p_1} – ставка першого розряду, K_i – тарифний коефіцієнт відповідного тарифного розряду
Заробітна плата працівника при погодинній системі оплати праці	$Z_{пп} = \Phi_{міс} \cdot C$	$\Phi_{міс}$ – фактично відпрацьований протягом місяця час, C – годинна тарифна ставка відповідного кваліфікаційного розряду
Заробітна плата працівника при погодинно-преміальній системі оплати	$Z_{пог.прем} = Z_{пп} + Д,$ $Д = \frac{З \times \% \text{ доплат}}{100}$	Д – сума преміальних доплат за досягнення визначених якісних або кількісних показників

<p>праці</p> <p>Заробітна плата працівника при прямій відрядній системі оплати праці</p>	$Z_{\text{від.}} = \sum_{i=1}^n P_i \times N_{\text{фi}}, P_i = T_{\text{шт}} \times C$	<p>P_i – відрядна розцінка за виготовлення конкретного виробу i-го виду; $N_{\text{фi}}$ – фактична кількість конкретного i-го виробу, виготовлених працівником за визначений час, шт., n – кількість видів виробів, $T_{\text{шт}}$ – час на виготовлення конкретного виробу i-го виду</p>
<p>Заробітна плата працівника при відрядно-преміальній системі оплати праці</p>	$Z_{\text{в.прем}} = Z_{\text{тар}} + D_c$ $D_c = Z_{\text{тар}} + \frac{\Pi_1 + \Pi_2 \times \Pi_{\text{шт}}}{100}$ $\Pi_{\text{шт}} = \frac{N_{\text{ф}} - N_{\text{пл}}}{N_{\text{пл}}}$	<p>$Z_{\text{тар}}$ – тарифний заробіток працівника при прямій відрядній системі оплати праці; D_c – сума преміальних доплат; Π_1 – відсоток доплат за виконання плану; Π_2 – відсоток доплат за кожен відсоток перевиконання плану; $\Pi_{\text{шт}}$ – відсоток перевиконання плану; $N_{\text{ф}}$, $N_{\text{пл}}$ – відповідно фактичний і запланований обсяг випуску продукції за місяць, шт/міс.</p>
<p>Фонд тарифної заробітної плати працівників – погодинників</p>	$\Phi_{\text{п}} = \sum \text{Ч}_i \cdot \Phi_{\text{ді}} \cdot C_{\text{пі}} \cdot K_{\text{сер.і}}$ $K_{\text{сер.і}} = \frac{\sum_{j=1}^6 \text{Ч}_j \cdot K_j}{\sum_{j=1}^6 \text{Ч}_j}$	<p>Ч_i – чисельність погодинників, що працюють у i-тих умовах праці (нормальних, шкідливих, особливо шкідливих); $\Phi_{\text{ді}}$ – дійсний фонд часу роботи одного погодинника за i-х умов праці; $C_{\text{пі}}$ – годинна тарифна ставка погодинника першого розряду за i-х умов праці; $K_{\text{сер.і}}$ – середній тарифний коефіцієнт погодинників за i-их умов праці; Ч_j – чисельність погодинників j-го кваліфікаційного розряду; K_j – тарифний коефіцієнт j-го кваліфікаційного розряду</p>
<p>Фонд тарифної заробітної плати працівників – відрядників</p>	$\Phi_{\text{в}} = \sum T_i \cdot C_{\text{ві}} \cdot K'_{\text{сер.і}}$ $K'_{\text{сер.і}} = \frac{\sum_{j=1}^6 T_j \cdot K_j}{\sum_{j=1}^6 T_j}$	<p>T_i – сумарна трудомісткість робіт за i-их умов праці; $C_{\text{ві}}$ – годинна тарифна ставка відрядника першого кваліфікаційного розряду за i-их умов праці; $K'_{\text{сер.і}}$ – середній тарифний коефіцієнт відрядників у i-их умовах праці, T_j – трудомісткість робіт по j-му кваліфікаційному розряду</p>

Приклади розв'язування задач

Задача 1

На ділянці задіяно 9 робітників, які працюють у нормальних умовах. Троє з них мають перший кваліфікаційний розряд, двоє – 4, троє – 3 і один – 2. Розрахувати середній тарифний коефіцієнт робітників ділянці та середню тарифну ставку.

Розв'язування:

Середній тарифний коефіцієнт робітників дільниці

$$K_{\text{сер}} = \frac{3 \cdot 1,8 + 2 \cdot 1,6 + 3 \cdot 1,44 + 1 \cdot 1,2}{9} = 1,569,$$

а середня тарифна ставка

$$C_{\text{сер}} = C_1 \cdot K_{\text{сер}} = 1,2 \cdot 1,569 = 1,881 \text{ грн/год.}$$

Задача 2

Розрахувати заробітну плату робітника за відрядно-преміальною системою оплати праці відповідно наступним даним:

- норма витрат праці – 0,4 людино-години на 1 виріб;
- розцінка за виріб – 0,3068 грн;
- відпрацьовано 176 людино-годин;
- планова кількість виробництва продукції – 440 одиниць;
- премія нараховується: за 100% виконання норм – 10%; за кожен % перевиконання норм – 1,5% відрядного заробітку.

Розв'язування:

Тарифний заробіток працівника при прямій відрядній системі оплати праці

$$Z_{\text{тар}} = 0,3068 \cdot 485 = 148,798 \text{ грн.}$$

Сума преміальних доплат

$$D_{\text{с}} = Z_{\text{тар}} \cdot \frac{П_1 + П_2 \cdot П_{\text{пп}}}{100};$$

$$П_{\text{пп}} = \frac{O_{\text{ф}} - O_{\text{пл}}}{O_{\text{пл}}} \cdot 100\% = \frac{485 - 440}{440} \cdot 100\% = 10,2\%;$$

$$D_{\text{в}} = 148,789 \cdot \frac{10 + 1,5 \cdot 10,2}{100} = 37,64 \text{ грн.}$$

Відповідно заробітна плата по підрядно-преміальній системі оплати праці

$$Z_{\text{в.прем}} = 148,789 + 37,64 = 186,44 \text{ грн.}$$

Задача 3

Місячний оклад економіста 860 грн за тривалості робочого дня 8,2 год. За графіком ним має бути відпрацьовано 22 дні. Один з них святковий, що не співпадає з вихідним, а фактично йому був наданий листок непрацездатності на 4 дні, один з яких передсвятковий. З фонду матеріального заохочення економісту нарахована премія в розмірі 20% фактичного заробітку. Обчислити місячну заробітну плату економіста.

Розв'язування

- Нормативний час роботи економіста дорівнює:

$$T_{\text{н}} = 20 \cdot 8,2 + 7,2 = 171,2 \text{ год.}$$

- Час, протягом якого працівник був відсутнім у зв'язку із хворобою

$$T_{\text{х}} = 3 \cdot 8,2 + 7,2 = 31,8 \text{ год.}$$

Відповідно фактично відпрацьований економістом час

$$T_{\text{ф}} = 171,2 - 31,8 = 139,4 \text{ год.}$$

- Годинна ставка для економіста

$$C = \frac{860}{171,2} = 5,02 \text{ грн./год.}$$

- Тарифний заробіток працівника

$$Z_{\text{тар}} = 139,4 \cdot 5,02 = 700 \text{ грн.}$$

- Премія працівнику

$$D = \frac{Z_{\text{тар}} \cdot Д}{100} = 700 \cdot 0,2 = 140 \text{ грн.}$$

Відповідно заробітна плата економіста за погодинно-преміальною системою оплати праці

$$Z = Z_{\text{тар}} + D = 700 + 140 = 840 \text{ грн.}$$

Типові практичні задачі

Задача 1. Визначити відрядно-преміальну заробітну плату робітника, який за місяць виготовив 198 виробів за планом 160 шт/міс. Розцінка за складання виробу становить 2,5 грн/шт. Доплата за виконання плану становить 20%, а за кожен відсоток перевиконання плану – 2%.

Задача 2. Місячний оклад робітника 700 грн. Згідно з графіком за місяць передбачалось відпрацювати 184 год. Фактично відпрацьовано 22 дні по 8 год, у т. ч. був чотирьохгодинний простій, оплата якого проводилась в розмірі 50% тарифної ставки. За виконання плану нарахована премія у розмірі 25% заробітку. Визначити суму заробітної плати за місяць.

Задача 3. Визначити фонд тарифної заробітної плати погодинників цеху, якщо дійсний фонд робочого часу за нормальних умов 1800 год/рік, а за шкідливих 1650 год/рік. Тарифна ставка I кваліфікаційного розряду за нормальних умов 2,0 грн, а за шкідливих 2,7 грн. Кваліфікаційний склад робітників наведено в табл. 4.3.

Таблиця 3

Кваліфікаційний розряд	Тарифний коефіцієнт	Вихідні дані	
		Чисельність робітників, осіб	
		Нормальні умови	Шкідливі умови
I	1,00	16	8
II	1,09	25	19
III	1,20	130	29
IV	1,33	40	9
V	1,50	36	10
VI	1,72	17	2
Всього		264	77

Задача 8. Визначити фонд заробітної плати відрядників цеху, якщо тарифна ставка першого кваліфікаційного розряду за нормальних умов 1,8 грн, а за шкідливих – 2,3 грн. Трудомісткість виробничої програми представлена в табл. 4.4.

Таблиця 4.

Кваліфікаційний розряд	Тарифний коефіцієнт	Вихідні дані	
		Трудомісткість робіт, тис.н-год	
		Нормальні умови	Шкідливі умови
III	1,20	110	19
IV	1,33	42	7
V	1,50	16	10
VI	1,72	27	2

Контрольні запитання

1. Які види доплат можуть нараховуватися працівникам?
2. Як оплачується робота у святкові та вихідні дні?
3. Як оплачується робота в нічний час?
4. Як вибір форми оплати праці впливає на мотивацію працівників?
5. Які фактори слід враховувати при виборі форми оплати праці для конкретної категорії працівників?
6. Чому для основних виробничих робітників часто застосовується відрядна форма оплати праці?
7. Для яких професій на гірничодобувних підприємствах доцільно застосовувати погодинну форму оплати праці?
8. Які особливості організації оплати праці на підприємствах з небезпечними умовами праці?
9. Як правильна організація оплати праці впливає на продуктивність праці працівників?